

ФОРМИРОВАНИЕ МОДЕЛИ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ СОСТОЯНИЯ ВНУТРЕННЕГО РЫНКА ТОВАРОВ

В статье разработан интегральный коэффициент развития внутреннего рынка товаров на основе обобщающих коэффициентов развития внутреннего рынка функционального, структурного и факторно-обуславливающего характера. В результате исследования получена модель зависимости изменения обобщающих индикаторов состояния внутреннего рынка от обобщающих коэффициентов развития.

Ключевые слова: рынок, товар, коэффициент, динамика, модель, прогноз.

FORMATTING A MODEL FOR PREVENTION OF THE STATE OF THE INTERNAL MARKET OF GOODS

In the article the integral coefficient of development of the internal market of goods is offered on the basis of generalizing coefficients of development of the internal market of functional, structural and factor-determining character. As a result of the study the model of the dependence of the generalized indicators of the state of the domestic market on generalizing development factors was obtained.

Key words: market, commodity, coefficient, dynamics, model, forecast.

УДК 336.14.027:655.41 (477)

Мельников О.В.

кандидат технічних наук, докторант,
Науково-дослідний фінансовий інститут
Державної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління»

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАСАД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ «УКРАЇНСЬКА КНИГА»

Діяльність суб'єктів інформаційної сфери національної економіки, зокрема видавничої справи, вимагає продуманої організаційної та фінансової підтримки з боку держави в контексті більш ефективного використання обмежених фінансових ресурсів. Результати аудиторських перевірок неодноразово засвідчували недостатню ефективність використання коштів державного бюджету, зокрема внаслідок недосконалості критеріїв відбору видань. Розроблено методичні та практичні засади, спрямовані на вдосконалення процесу реалізації програми «Українська книга». Обґрунтовано перелік критеріїв відбору видань для програми «Українська книга». Запропоновано шкалу оцінювання та додаткові характеристики, що уточнюють застосування запропонованих критеріїв.

Ключові слова: критерій відбору, видання, експерт, експертна оцінка, «Українська книга».

Вступ. Досвід розвинутих країн свідчить про те, що швидкий технічний прогрес, розвиток сучасних інформаційних технологій не приводять до зменшення інтересу людей до книги. Попит на видавничу продукцію залишається стабільним, а в умовах динамічного розвитку цифрової економіки та пріоритетності інформації як ресурсу сталого розвитку навіть зростає [1, с. 112; 5, с. 56–59; 11, с. 48].

Законом «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» та інших законодавчих актів України» від 25 березня

2005 року № 2505-IV затверджено нову програму «Українська книга» [8], яка визначає розмір фінансування з огляду на наявні можливості державного бюджету.

Мета державної підтримки видавничої справи в Україні має дві складові:

1) розвиток національної культури (сприяння національно-культурному розвитку українського народу шляхом збільшення загального обсягу видавничої продукції та розширення тематичного спрямування українського книговидання), забезпечення доступу

українського суспільства до здобутків національної та світової літератури, знань тощо;

2) підвищення економічної ефективності галузі, подолання кризових явищ та підтримка інвестицій у модернізацію обладнання, запровадження інноваційних технологій і зниження вартості виробництва видавничої продукції, підтримка поширення літературних творів національною мовою та мовами національних меншин, вжиття спеціалізованих заходів з розвитку бібліотечної справи в рамках загальнонаціональних, регіональних і місцевих програм соціально-економічного розвитку.

У 2005–2016 роках головним розпорядником бюджетних коштів і відповідальним виконавцем бюджетної програми «Українська книга» був Держкомтелерадіо, а з 2017 року ним став Український інститут книги, що належить до сфери управління Міністерства культури України (Мінкультури).

Останній аудит Рахунковою палатою України ефективності використання коштів державного бюджету, виділених Держкомтелерадіо на випуск книжкової продукції за програмою «Українська книга», показав, що «спрямування коштів з державного бюджету на випуск книжкової продукції та їх використання у 2014–2015 роках у загальній сумі 67 236,5 тис. грн. так само, як і в попередні роки, здійснювалося без належних розрахунків та обґрунтувань потреби, нормативного визначення відповідних критеріїв, часто суб'єктивно <...>, більшість пропозицій і рекомендацій Рахункової палати за результатами попереднього контрольного заходу Держкомтелерадіо не врахована. Більшість виявлених у ході попереднього аудиту порушень і недоліків не усунена та не виправлена. Як результат, вони набули системного характеру, що не сприяє розвитку книговидавництва в Україні» [10]. Отже, проблема вдосконалення процесу реалізації програми «Українська книга» є актуальною.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питаннями державної підтримки видавничої справи займалися О. Афонін [1], М. Сенченко, Г. Глотова, Ю. Барнич, А. Івашина, К. Індутна, А. Мураховський. Віддаючи належне доробку цих науковців, наголошуємо на тому, що аналізу доцільності та пропорційності державної підтримки видавничої справи приділялося недостатньо уваги, а особливо з урахуванням Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Глобальних цілей сталого розвитку згідно з Порядком денним на період до 2030 року.

Мета статті полягає у формуванні методичних та практичних основ реалізації програми «Українська книга» щодо визначення критеріїв вибору видань.

Викладення основного матеріалу. Однією з основних претензій, які до реалізації бюджетної програми «Українська книга» Держкомтелерадіо, висували Рахункова палата [10] та Державна аудиторська служба України [4] за результатами перевірок ефективності використання коштів державного бюджету, була потреба вдосконалення критеріїв відбору видань, що включаються до програми «Українська книга» та

фінансуються за рахунок бюджетних коштів. Тому для проведення подальшого аналізу та отримання можливості внесення пропозицій з удосконалення порядку раціонального використання бюджетних коштів необхідно визначитися, що є критеріями відбору в нашому випадку. Критерій відбору видань – певна властивість або характеристика книжкового видання, встановлена для того, щоб оцінювати загальну відповідність видання програмі «Українська книга».

Оскільки оцінювання та відбір видань, згідно з Порядком формування державного замовлення на випуск видавничої продукції та її поширення [9], здійснює Експертна рада, слід більш детально розглянути вимоги до таких критеріїв. Вид цих критеріїв залежить від класу оцінюваних систем. Якщо спробувати узагальнити вимоги, які висуваються до системи критеріїв експертних оцінок, то набір критеріїв має бути повним, охоплювати всі основні аспекти, завдання, а додавання нових критеріїв не має впливати на результати вибору варіантів. Окрім того, сенс кожного критерія має бути зрозумілим та однозначним для особи, яка приймає рішення, та експерта, що оцінює варіанти; система критеріїв повинна бути незалежною, тобто оцінка, присвоєна кожному варіанта за цим критерієм, залишатися незмінною під час оцінювання цього варіанта за іншим критерієм; критерії повинні бути критичними до параметрів, за порівняно невеликих змін параметра критерій, що відображає його, має помітно змінюватися; критерії повинні мати фізичний сенс і визначатися кількісною мірою, всі розмірні критерії слід привести до безрозмірних показників.

Відповідно до зазначеного нами сформовано такий перелік критеріїв (табл. 1).

Наступним кроком стало визначення шкали оцінювання видань. У нашому випадку експерт – це особа, включена до експертної ради з формування проекту Переліку видань, яка завдяки своїм знанням і досвіду є досить компетентною, що дає їй змогу оцінювати та відбирати книжкові видання для включення до проекту Переліку видань відповідно до встановлених критеріїв відбору. Відповідно, експертна оцінка – це метод оцінювання експертами заявлених суб'єктом видавничої справи книжкових видань згідно зі встановленими критеріями відбору книжкової продукції за допомогою балів.

Процес експертного оцінювання дає змогу кількісно порівняти заявлені видання, підвищити ефективність ухвалення рішення й зменшити ступінь ризику цього процесу. Раціональне використання інформації, отриманої від експертів, є можливим за умови перетворення її на форму, зручну для подальшого аналізу, спрямованого на підготовку й прийняття рішень.

Залежно від специфіки експертного опитування, об'єкта дослідження та використовуваної методики оброблення експертних даних оцінки експертів можуть мати різну шкалу вимірювання (табл. 2).

Для наших потреб найприйнятнішою є порядкова шкала (табл. 1).

Перелік критеріїв відбору видань для програми «Українська книга»

№	Критерій
1	Автор (авторський колектив, упорядник) видання, заявленого для включення до Програми
2	Актуальність заявленого видання
3	Соціальна значущість видання
4	Тематична спрямованість видання
5	Задоволеність читацького попиту
6	Ціна видання, заявленого для включення до Програми
7	Наявність обладнання та матеріально-технічної бази у суб'єкта видавничої справи, що подавав заявку на випуск видання за Програмою
8	Наявність працівників відповідної кваліфікації у суб'єкта видавничої справи, що подавав заявку на випуск видання за Програмою

Джерело: розроблено автором

Класифікація шкал вимірювання

Шкала	Характеристики	Приклади
<i>Умовні</i>		
Найменування	Об'єкти класифіковані, а класи позначені номерами. Те, що номер одного класу більший або менший за інший, ще нічого не говорить про властивості об'єктів, за винятком того, що вони різняться. Тому шкалу найменувань часто називають шкалою класифікації. У ній відсутні поняття масштабу й початку відліку.	Автомобільні номери, номери книг у покажчиках, номери аудиторій.
Порядкова	Відповідні значення чисел, привласнені предметам, відображають кількість властивостей, що належать предметам, рівні різниці чисел означають рівні різниці в кількостях властивостей. Шкала порядку широко використовується під час експертного оцінювання для впорядкування об'єктів. Числа в шкалі визначають порядок проходження об'єктів і не засвідчують, наскільки один об'єкт переважає інший. У цій шкалі також відсутні поняття масштабу й початку відліку.	Номери етапів аналізу, ранжування слухачів за успішністю.
<i>Метричні</i>		
Інтервальна	Існує одиниця вимірювання, за допомогою якої можна не лише упорядкувати, але й приписати предметам числа так, щоб рівні різниці чисел відображали рівні відмінності в кількостях вимірюваної властивості. Під час експертного оцінювання шкала інтервалів застосовується для оцінювання корисності об'єктів. Основною властивістю є рівність інтервалів. Інтервальна шкала може мати довільні точки відліку й масштаб. Нульова точка інтервальної шкали довільна і не вказує на відсутність властивості.	Календарний час, шкала температури за Цельсієм.
Відношення	Числа, присвоєні предметам, володіють всіма властивостями об'єктів інтервальної шкали, але, окрім цього, на шкалі існує абсолютний нуль. Значення «нуль» свідчить про відсутність оцінюваної властивості. Відношення чисел, присвоєних у вимірюванні, відображають кількісні відношення вимірюваної властивості. Шкала відношень є окремим випадком шкали інтервалів під час вибору нульової точки відліку.	Зростання, маса, температура за Кельвіном, час виконання операції.

Джерело: складено на основі джерел [6, с. 22–36, 85–100; 2, с. 112–115]

Шкала оцінювання за критеріями відбору заявлених видань для програми «Українська книга»

Градація	Бал	Якісна оцінка видання
5	5	Дуже бажане для включення до Програми
4	4	Бажане для включення до Програми
3	3	Складно визначити, бажаним чи небажаним є включення до Програми
2	2	Небажане для включення до Програми
1	1	Вкрай небажане для включення до Програми

Джерело: розроблено автором

Результати експертного оцінювання зазвичай виражаються в балах. Бальна порядкова шкала необхідна для призначення оцінюваним об'єктам кількісних характеристик, що є ступенем вираження певної ознаки. Число градацій шкали визначається можливістю якісної характеристики кількісних градацій. Для забезпечення можливості розрізняти градації шкали

оцінювання будь-якої ознаки необхідно дати експертам опис, де відзначено характерні особливості градації, котрі дають змогу досить чітко відрізнити градацію від тих, які межують з нею, а також такі, що описують ступінь інтенсивності оцінюваної ознаки.

Сукупність якісних описів шкали повинна відповідати таким вимогам:

Таблиця 4

Ступінь прояву критеріїв відбору видань для програми «Українська книга»

Бали	Якісна оцінка видання	Критерії відбору видань								
		автор	актуальність	соціальна значущість	тематична спрямованість	задоволеність читачького попиту	ціна видання	наявність обладнання та матеріально-технічної бази	наявність працівників відповідної кваліфікації	
5	Дуже бажане для включення до Програми	широко відомий	виключно актуальне	вітчизняний та іноземний читач	зміст повністю відповідає Програмі	Погано	обрунтована та підтверджена	достатні	достатні	
4	Бажане для включення до Програми	відомий	ймовірно актуальне	кожен читач держави	зміст відповідає програмі	незадовільно	обрунтована	власні ресурси	власні ресурси	
3	Складно визначити, бажаним чи небажаним є включення до Програми	популярний	нині актуальне	читач певного фаху	зміст не повністю відповідає	задовільно	розрахована, але необгрунтована	у межах звичних можливостей	у межах звичних можливостей	
2	Небажане для включення до Програми	відомий цільовій аудиторії	менш актуальне	читач окремого регіону	назва відповідає програмі	добре	розрахунки неповні	не повністю задовольняють потреби	не повністю задовольняють потреби	
1	Вкрай небажане для включення до Програми	початківць	більш неактуальне	читач частини окремого регіону	не може бути включене до програми	повністю	розрахунки виконані недбало	недостатні	недостатні	

Джерело: розроблено автором

- загальнозживаність (поширеність, звичність для експерта);
- однозначність (близьке тлумачення різними експертами);
- розрізнення (можливість розрізнити ознаки за усіма градаціями);
- достатність (число градацій шкали забезпечує необхідну точність результату).

Для експертного оцінювання якісних ознак доцільно користуватися шкалами з непарним числом градацій, в яких, окрім нижнього та верхнього рівнів, є середній (задовільний).

Для комплексного оцінювання широко застосовують п'ять і сім градацій.

Відповідно до наведених умов укладено шкалу оцінювання за критеріями відбору заявлених видань (табл. 3).

Для більшої наочності властивостей оцінюваних критеріїв (табл. 1) за кожною з вибраних градацій, наведених у табл. 3, експертам можуть бути запропоновані додаткові характеристики, що унаочнюють ступінь прояву цього критерія (табл. 4).

Скільки ж необхідно експертів для оцінювання та відбору видань? Необхідна кількість їх відбирається виходячи з огляду на такі фактори. Кількість групи не повинна бути малою, оскільки тоді втрачається сенс формування експертних оцінок, визначених групою фахівців. Крім того, на групові експертні оцінки значною мірою впливатиме оцінка кожного експерта.

За збільшення групи експертів хоча й усуваються ці недоліки, проте з'являється небезпека виникнення нових. Так, за умов дуже великої кількості експертів оцінка кожного з них окремо майже не впливає на групову оцінку. При цьому зростання кількості експертної групи далеко не завжди тягне підвищення достовірності оцінок. Часто розширення групи експертів є можливим лише за рахунок недостатньо кваліфікованих фахівців, що може призвести до зниження достовірності групових оцінок. Одночасно зі зростанням числа експертів збільшуються труднощі, пов'язані з обробленням результатів оцінювання.

Аналіз практичної діяльності експертних груп дає змогу рекомендувати включення до експертної групи 7–15 експертів. Верхня межа кількості експертів залежить від часу та коштів, закладених на проведення експертизи, кількості потенційних експертів, можливості залучення їх до роботи тощо.

До того ж під час підбору експертів мають бути враховані обмеження, що стосуються відповідності цілей експертів цілям експертного оцінювання. Тобто необхідно встановити, чи існує в роботі окремих експертів тенденція до необ'єктивного оцінювання визначених подій та явищ. Для цього бажано виявити можливі потенційні цілі експертів, які можуть суперечити цілям отримання об'єктивних результатів. Аналізуючи попередню діяльність експертів, можемо з'ясувати наявність причин, які зумовлюють прагнення завищувати або занижувати оцінки так, аби вплинути на групові в бажаному для себе або для інших осіб напрямі.

Висновки. Сьогодні система державної підтримки видавничої справи характеризується недостатнім рівнем планування, моніторингу та досягнення цільових показників, а саме у 2016 році річний тираж книг в Україні становив приблизно 49,0 млн. примірників, тобто трохи більше однієї книги в розрахунок на одного жителя країни, тоді як у країнах ЄС на одного жителя видається від 6 до 8 книг на рік [3; 7].

Випуск книжкової продукції за програмою «Українська книга» є формою державної підтримки видавничої діяльності разом з наданням податкових пільг видавцям і поширювачам книг. Результати перевірок засвідчили недостатню ефективність використання коштів, виділених із державного бюджету, а одним із ключових зауважень стала відсутність чітких критеріїв відбору видань. Розроблені методичні й практичні засади реалізації програми «Українська книга» покликані частково вирішити наявні проблеми за рахунок встановлення науково обґрунтованих критеріїв для більш ефективного використання коштів державного бюджету та задоволення читацького інтересу громадян України.

Список літератури:

1. Афонін О., Сенченко М. Українська книга в контексті світового книговидання. Київ: Кн. палата України, 2009. 278 с.
2. Бичківський Р., Зорій В., Столярчук П. Основи метрологічного забезпечення. Львів: вид-во Держ. ун-ту «Львів. політехніка», 1999. 180 с.
3. Випуск видавничої продукції в Україні в 2016 рік. URL: http://www.ukrbook.net/statistika/statistika_2016.htm.
4. Звіт про результати роботи органів Державної фінансової інспекції за 2012 рік. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/95755;jsessionid=0E3C483387DFC3B69FBB4309D2A16753.app8:2>.
5. Котляревський Я., Мельников О., Штангрет А. та ін. Концептуальні засади забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери України. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 148 с.
6. Корнилов І. Методи наукового і інженерного творчства. Москва: изд-во Москов. гос. ун-та печати, 1998. 150 с.
7. Мураховський А. Держава всіляко підтримує розвиток книговидавничої галузі. URL: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=65823.
8. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» та деяких інших законодавчих актів України: Закон України від 25 березня 2005 року № 2505-IV (ост. зміни від 5 жовтня 2016 р.). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2505-15>.
9. Про затвердження Порядку формування державного замовлення на випуск видавничої продукції та її розповсюдження: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 вересня 2012 року № 850. Урядовий кур'єр. 2012. № 168.

10. Про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених Державному комітету телебачення і радіомовлення України на випуск книжкової продукції за програмою «Українська книга»: Рішення Рахункової палати від 12 липня 2016 року № 14-1. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16749474/RP_14-1.pdf?subportal=main.

11. Сеньківський В., Олянишен Т., Штангрет А., Мельников О. Читання як проблема вільного часу: за результатами соціолого-статистичних досліджень. Львів: Укр. акад. друкарства, 2009. 160 с.

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕТОДИЧЕСКИХ И ПРАКТИЧЕСКИХ ОСНОВ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОГРАММЫ «УКРАИНСКАЯ КНИГА»

Деятельность субъектов информационной сферы национальной экономики, в частности издательского дела, требует продуманной организационной и финансовой поддержки со стороны государства в контексте более эффективного использования ограниченных финансовых ресурсов. Результаты аудиторских проверок неоднократно показывали недостаточную эффективность использования средств государственного бюджета, в частности вследствие несовершенства критериев отбора изданий. Разработаны методические и практические основы, направленные на совершенствование процесса реализации программы «Украинская книга». Обоснован перечень критериев отбора изданий для программы «Украинская книга». Предложены шкала оценивания и дополнительные характеристики, уточняющие применения предложенных критериев.

Ключевые слова: критерий отбора, издание, эксперт, экспертная оценка, «Украинская книга».

WAYS TO IMPROVE THE METHODOLOGICAL AND PRACTICAL FOUNDATIONS FOR THE IMPLEMENTATION THE PROGRAM “UKRAINIAN BOOK”

Supporting the activities of the subjects in the information sphere of the national economy, in particular publishing requires well-thought-out organizational and financial support from the state in the context of more efficient use of limited financial resources. The results of audits have repeatedly shown inadequate efficiency of the use the state budget funds, in particular due to imperfect selection criteria for publications. Methodical and practical principles are developed, which aimed at improving the implementation of the program “Ukrainian Book”. The list of criteria for selecting publications for the program “Ukrainian Book” is justified. A scale of assessments and additional characteristics specifying the applications of the proposed criteria are proposed.

Key words: selection criteria, publication, expert, expert evaluation, “Ukrainian Book”.

УДК 338.43:636.32/.38:633.2/3(477)

Оганесян В.С.

аспірант,

Подільський державний аграрно-технічний університет

КОРМОВИРОБНИЦТВО ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ВІВЧАРСТВА

У статті визначено поняття кормовиробництва та кормової бази. Пораховано структуру посівних площ основних сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств. Досліджено ориєнтовні норми добової потреби в зелених кормах різних видів і груп тварин. Проаналізовано виробництво та валовий збір кормових культур, які використовувались для годівлі та відгодівлі вівець; витрати на вирощування та відгодівлю вівець у сільськогосподарських підприємствах в середньому по Україні; витрати на виробництво привіску вівець за елементами у сільськогосподарських підприємствах в середньому по Україні.

Ключові слова: кормовиробництво, кормова база, кормові культури, посівна площа, корми, посівна площа.